

УДК 343.2

**Огерук Ігор Степанович,**  
кандидат юридичних наук, доцент  
завідувач кафедри кримінального права і процесу  
Івано-Франківського університету права  
імені Короля Данила Галицького



## ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

*У статті зроблено спробу порівняти підходи до визначення переліку кримінально караних діянь, які визнаються корупційними, за кримінальним законодавством України та Республіки Білорусь. Визначено, що в українського і білоруського законодавства про кримінальну відповідальність є багато спільних рис у визначенні кримінально караних діянь корупційними, що пов'язано із подібними підходами до визначення корупції як явища. Розглянуто правове регулювання визнання кримінально караних діянь корупційними злочинами у законодавстві вказаних країн. Проаналізовано та проведено порівняння конкретних складів корупційних злочинів, передбачених Кримінальними кодексами України та Республіки Білорусь.*

**Ключові слова:** порівняльна характеристика, корупція, корупційні злочини, зловживання службовим становищем, неправомірна вигода.

**Постановка проблеми.** Протидія корупції є пріоритетною для будь-якої країни, адже наслідки корупційних діянь негативно позначаються на економічному розвитку держави, сприяють соціальному розшаруванню населення, викликають недовіру до влади, що може призвести до серйозних соціальних потрясінь. У світовому Індексі сприйняття корупції (СРІ) за 2016 рік Україна отримала 29 балів зі 100 можливих. Це на 2 бали більше, ніж минулого року, але недостатньо для країни, влада якої назвала боротьбу з корупцією головним пріоритетом. У всесвітньому рейтингу СРІ Україна цього року посідає 131 місце зі 176 країн з показником 29 балів [1]. Очевидно, що вирішення проблеми корупції неможливе без комплексного підходу, який включає в себе і притягнення до відповідальності осіб, що вчинили кримінально карані корупційні діяння. Врахування міжнародного досвіду в даній сфері відкриває нові можливості у протидії зазначеному негативному явищу. Таким чином, незважаючи на загальний підвищений інтерес до корупції як до явища в цілому та до проблемних питань її протидії зокрема, розробка вказаної проблематики залишається досить актуальною та затребуваною.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окремі аспекти протидії корупції неодноразово була предметом дослідження таких вчених як М.І. Хавронюка, Г.Л. Шведової, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, Є.В. Невмержицького та ін.

**Постановка завдання.** Метою дослідження є порівняння підходів до визначення переліку кримінально караних діянь, які визнаються корупційними, за кримінальним законодавством України та Республіки Білорусь.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Законодавство більшості країн тим чи інакшим чином регламентує перелік злочинів корупційної спрямованості. Що стосується Республіки Білорусь, то перелік зазначених злочинних діянь до квітня 2007 року носив

доктринальний характер. 5 квітня 2007 року було прийнято спільну постанову прокуратури Республіки Білорусь, Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь та Комітету Державної Безпеки республіки Білорусь за №17/94/11, яка нормативно закріпила перелік кримінально караних діянь корупційної спрямованості [2, с. 39-40]. Відповідно до зазначеної постанови до корупційних діянь було віднесено:

- 1) розкрадання шляхом зловживання службовими повноваженнями (ст. 210 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 2) контрабанда, вчинена службовою особою з використанням своїх службових повноважень (ч. 3 ст. 228 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 3) легалізація («відмивання») матеріальних цінностей, здобутих злочинним шляхом, вчинених службовою особою з використанням своїх службових повноважень (ч. 2 і 3 ст. 235 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 4) фінансування терористичної діяльності, вчинене службовою особою з використанням своїх службових повноважень (ч. 2 ст. 290-1 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 5) зловживання владою або службовими повноваженнями з корисливої чи іншої особистої зацікавленості (ч. 2 і 3 ст. 424 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 6) бездіяльність посадової особи з корисливої чи іншої особистої зацікавленості (ч. 2 і 3 ст. 425 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 7) перевищення влади або службових повноважень, вчинене з корисливої чи іншої особистої зацікавленості (ч. 2 і 3 ст. 426 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 8) службове підроблення (ст. 427 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 9) незаконне участь в підприємницькій діяльності (ст. 429 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 10) одержання хабара (ст. 430 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 11) давання хабара (ст. 431 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 12) посередництво у хабарництві (ст. 432 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 13) отримання незаконної винагороди працівником державного органу або іншої державної організації (ст. 433 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 14) зловживання владою, перевищення влади або бездіяльність влади, з корисливої чи іншої особистої зацікавленості (ст. 455 Кримінального кодексу Республіки Білорусь) [2, с. 40].

31 січня 2011 року постановою Генеральної прокуратури Республіки Білорусь, Комітету державного контролю Республіки Білорусь, Оперативно-аналітичного центру при Президенті Республіки Білорусь, Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь та Комітету Державної Безпеки республіки Білорусь за № 5/8/1/34/6 з вказаного переліку було виключено:

- 1) контрабанду, вчинену службовою особою з використанням своїх службових повноважень (ч. 3 ст. 228 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 2) фінансування терористичної діяльності, вчинене службовою особою з використанням своїх службових повноважень (ч. 2 ст. 290-1 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 3) службове підроблення (ст. 427 Кримінального кодексу Республіки Білорусь);
- 4) отримання незаконної винагороди працівником державного органу або іншої державної організації (ст. 433 Кримінального кодексу Республіки Білорусь) [2, с. 40].

27 грудня 2013 року спільною постановою Генеральної прокуратури Республіки Білорусь, Комітету державного контролю Республіки Білорусь, Оперативно-аналітичного

---

центру при Президенті Республіки Білорусь, Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь, Комітету Державної Безпеки республіки Білорусь та Слідчого комітету Республіки Білорусь за № 43/9/95/571/57/234 було затверджено Перелік корупційних злочинів, який включив в себе 10 складів, а саме: ст. 210; ч. 2, 3 ст. 235, ч. 2, 3 ст. 424; ч. 2, 3 ст. 425; ч. 2, 3 ст. 426; ст. 429; ст. 430; ст. 431; ст. 432; ст. 455 Кримінального кодексу Республіки Білорусь [2, с. 40]. Даний перелік розміщено на офіційному сайті Генеральної прокуратури Республіки Білорусь [5]. Однак, у чинному Кримінальному кодексі Республіки Білорусь ні визначення корупційного злочину, ні переліку корупційних кримінально караних діянь не вказано.

В кримінальному законодавстві України перелік корупційних злочинів вказано у примітці до ст. 45 Кримінального кодексу України. Відповідно до нього, корупційними злочинами вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 Кримінального кодексу України [3, ст. 45]. Як зазначає ряд авторів, українське законодавство про кримінальну відповідальність вирізняє 11 складів безумовно корупційних злочинів та 8 складів умовно корупційних злочинів, які відносяться до корупційних лише за умови вчинення їх шляхом зловживання службовим становищем [8, с. 393].

Як в Україні, так і в Республіці Білорусь переліки корупційних злочинних діянь є вичерпними, що регламентується відповідними нормативними документами, та містять багато характерних спільних рис. Насамперед, це пов'язано із подібними підходами до визначення корупції як явища. У законодавстві обох держав є відповідні закони, спрямовані на протидію та запобігання корупції, серед норм яких міститься визначення зазначеного явища. В Україні діє Закон України «Про запобігання корупції» [7]. Відповідно, в Республіці Білорусь діє Закон Республіки Білорусь «Про боротьбу з корупцією» [4]. У обидвох зазначених законах стаття 1 визначає основні поняття, серед яких є визначення такого терміну як «корупція», під яким розуміються незаконні діяння службових осіб, які здійснюються всупереч інтересам служби, з метою набуття певних переваг особисто чи третіми особами на їх вимогу, а також підкуп службових осіб.

Відповідно до зазначеного, вказані переліки корупційних злочинів двох країн мають такі спільні риси:

- у законодавстві обидвох країн корупційним злочином визнається розкрадання, вчинене шляхом зловживання службовим становищем;
- як у Республіці Білорусь, так і в Україні корупційним злочином визнається зловживання владою або службовим становищем;
- хабарництво у різних проявах однозначно визнається корупційним злочином в обидвох країнах.

Разом з тим, є і серйозні відмінності, що полягають у особливостях розвитку національних законодавств про кримінальну відповідальність. Особливо вони проявляються при розгляді відповідних статей Кримінального кодексу України [3] та їх аналогів у Кримінальному кодексі Республіки Білорусь [9].

Так, відповідно до Переліку корупційних злочинів, який діє в Республіці Білорусь, корупційним злочином визнається тільки розкрадання майна шляхом зловживання службовими повноваженнями, що передбачено ст. 210 Кримінального кодексу Республіки Білорусь. Як аналог, можна привести ст. 191 Кримінального кодексу України (крім частини 1 вказаної статті). Однак, крім зазначеного, українським кримінальним законодавством корупційними злочинами визнається ще ряд подібних кримінально караних діянь. У кримінальному законодавстві Республіки Білорусь такі діяння корупційними не визнаються

або за них не передбачено кримінальної відповідальності. Зокрема, за умови вчинення злочину шляхом зловживання службовим становищем корупційними в Україні визнаються:

- викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними (ст. 262 КК України; аналоги – ст. 294 КК Республіки Білорусь «Розкрадання вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин» та ст. 323 КК Республіки Білорусь «Розкрадання радіоактивних матеріалів»);

- викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними (ст. 308 КК України; аналог – ст. 327 КК Республіки Білорусь «Розкрадання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів та аналогів»);

- викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними (ст. 312 КК України; аналог – ст. 327 КК Республіки Білорусь «Розкрадання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів та аналогів»);

- викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним (ст. 313 КК України; аналогів у КК Республіки Білорусь немає);

- порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК України; аналог – ст. 330 КК Республіки Білорусь «Порушення правил поводження з наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх прекурсорами та аналогами»);

- викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними (ст. 357 КК України; аналог – ст. 377 КК Республіки Білорусь «Розкрадання, знищення, пошкодження або приховування документів, штампів, печаток, розкрадання бланків»);

- викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ним (ст. 410 КК України; аналогів у Кримінальному кодексі Республіки Білорусь немає).

Як вже раніше зазначалося, і в Україні, і в Республіці Білорусь зловживання владою або службовим становищем визнається корупційними злочинами. Відповідно, це ст. 364 КК України, аналогом якої є ст. 424 КК Республіки Білорусь. Слід зазначити, що відповідно до українського законодавства, корупційним злочином також визнаються діяння, передбачені ст. 365<sup>2</sup> «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги», аналога якої в КК Республіки Білорусь немає, однак вона охоплюється вищезазначеною ст. 424 вказаного кодексу, оскільки відповідно до п. 3 ч. 4 ст. 4 КК Республіки Білорусь службовими особами, в тому числі, визнаються «особи, які постійно або тимчасово або за спеціальним повноваженням займають в установах, організаціях або на підприємствах (незалежно від форм власності),... посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, уповноважені в установленому порядку на вчинення юридично значущих дій» [9].

Що стосується корупційних злочинів, які передбачають кримінальну відповідальність за хабарництво, то насамперед слід зазначити, що кримінальному законодавству Республіки Білорусь поняття «хабар» використовується, а в українському кримінальному законодавстві зазначене поняття змінено на поняття «неправомірна вигода» на підставі Закону України від 18 квітня 2013 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» [6]. Як і в попередньому

---



випадку, в українському кримінальному законодавстві є більша кількість статей, а саме:

- стаття 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»;
- стаття 368<sup>3</sup> КК України «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми»;
- стаття 368<sup>4</sup> КК України «Підкуп особи, яка надає публічні послуги»;
- стаття 369 КК України «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі».

Враховуючи п. 3 ч. 4 ст. 4 КК Республіки Білорусь всі зазначені склади злочину охоплюються статтею 430 «Отримання хабара» та статтею 431 «Дача хабара» зазначеного кодексу. Однак, крім зазначених, в КК України є ще кілька складів злочинів, пов'язаних із неправомірною вигодою, та які визнаються корупційними, а саме ст. 368<sup>2</sup> «Незаконне збагачення» та ст. 369<sup>2</sup> «Зловживання впливом». В кримінальному законодавстві Республіки Білорусь аналогів таких злочинних діянь не передбачено. Натомість, КК Республіки Білорусь присутня ст. 432 «Посередництво в хабарництві», яка визнається корупційною і аналога якої в КК України немає.

Крім цього, в кримінальному законодавстві Республіки Білорусь корупційними визнаються ще ряд кримінально караних діянь, які в українському кримінальному законодавстві такими не визнаються або відсутні взагалі:

- легалізація («відмивання») матеріальних цінностей, здобутих злочинним шляхом, вчинених службовою особою з використанням своїх службових повноважень (ч. 2 і 3 ст. 235 КК Республіки Білорусь; прямого аналога в КК України немає, оскільки ст. 209 зазначеного кодексу «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» не передбачає спеціального суб'єкту – службової особи);

- бездіяльність посадової особи з корисливої чи іншої особистої зацікавленості (ч. 2 і 3 ст. 425 КК Республіки Білорусь; аналогів у КК України немає);

- перевищення влади або службових повноважень, вчинене з корисливої чи іншої особистої зацікавленості (ч. 2 і 3 ст. 426 КК Республіки Білорусь; певний аналог – ст. 365 КК України, однак у ній вказаний спеціальний суб'єкт – працівник правоохоронного органу, і корупційним злочином такі діяння в українському кримінальному законодавстві не визнаються);

- незаконна участь в підприємницькій діяльності (ст. 429 КК Республіки Білорусь; аналога в КК України немає, однак обмеження для службових осіб щодо суміщення з іншими видами діяльності передбачені Законом України «Про запобігання корупції» [7, ст. 25]);

зловживання владою, перевищення влади або бездіяльність влади, з корисливої чи іншої особистої зацікавленості (ст. 455 КК Республіки Білорусь, яка відноситься до військових злочинів; певний аналог – ст. 426<sup>1</sup> «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень», однак корупційним злочином такі діяння в українському кримінальному законодавстві не визнаються).

**Висновки.** Таким чином, аналізуючи досвід України та Республіки Білорусь у кримінально-правовій кваліфікації корупційних злочинів, слід зазначити, що в українського і білоруського законодавства про кримінальну відповідальність є багато спільних рис у цій галузі, що пов'язано із подібними підходами до визначення корупції як явища. Однак, особливості розвитку національних законодавств внесли окремі відмінності, що полягають у більшій деталізації кримінально караних діянь, пов'язаних із неправомірною вигодою (українське кримінальне законодавство), включенні до переліку

корупційних злочинів різних складів злочинних дій та відсутності прямої криміналізації окремих діянь у кримінальному законодавстві зазначених країн.

#### Список використаних джерел

1. Індекс корупції CPI-2016: Transparency International Україна : [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://ti-ukraine.org/research/indeks-korupsiyi-cpi-2016>.
2. Кийко В.Н. Антикоруptionная политика и законодательство Республики Беларусь / В.Н. Кийко, Т.Г. Терещенко // Вестник института: преступление, наказание, исправление. – Вологда, 2016. – №1 (33). – С. 38-45.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] : станом на 5 січня 2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. О борьбе с коррупцией: Закон Республики Беларусь от 20 июля 2006 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://kodeksy-by.com/zakon\\_rb\\_o\\_borbe\\_s\\_korrupsiiej.htm](http://kodeksy-by.com/zakon_rb_o_borbe_s_korrupsiiej.htm).
5. Перечень коррупционных преступлений / Генеральная прокуратура Республики Беларусь. Официальный сайт: главная: борьба с коррупцией: нормативные документы: иные документы. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prokuratura.gov.by/main.aspx?guid=10933>.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України від 18 квітня 2013 р. [Електронний ресурс] : станом на 26 квітня 2015 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/221-18>.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс] : станом на 12 березня 2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/paran6#n6>.
8. Тютюгін В. І. Поняття та ознаки корупційних злочинів / В. І. Тютюгін, К. С. Косінова // Вісник Асоціації кримінального права України, 2015. – № 1(4). – С. 388-396.
9. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 г. [Електронний ресурс] / Законодательство стран СНГ. – Режим доступу : [http://www.base.spinform.ru/show\\_doc.fwx?rgn=1977](http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=1977).

#### **Огерук И. С. Проблемы противодействия преступности мигрантов**

*В статье сделана попытка сравнить подходы к определению перечня уголовно наказуемых деяний, признаваемых коррупционными, по уголовному законодательству Украины и Республики Беларусь. Определено, что у белорусского и украинского законодательства об уголовной ответственности есть много общего в определении уголовно наказуемых деяний коррупционными, что связано с подобными подходами к определению коррупции как явления. Рассмотрено правовое регулирование признания уголовно наказуемых деяний коррупционными преступлениями в законодательстве указанных стран. Проанализировано и проведено сравнение конкретных составов коррупционных преступлений, предусмотренных Уголовным кодексами Украины и Республики Беларусь.*

**Ключевые слова:** *сравнительная характеристика, коррупция, коррупционные преступления, злоупотребление служебным положением, неправомерная выгода.*

**Ogeruk I. S. Problems of combating the crime of migrants**

*The article makes an attempt to compare approaches to the definition of the list of criminally punishable acts that are recognized as corrupt, according to the criminal legislation of Ukraine and the Republic of Belarus. It is determined that the Belarusian and Ukrainian legislation on criminal liability has much in common in the definition of criminal acts of corruption, which is associated with such approaches to the definition of corruption as a phenomenon. The legal regulation of the recognition of criminally punishable acts as corruption crimes in the legislation of these countries is considered. Analyzed and compared specific correlations of corruption crimes, provided for by the Criminal Code of Ukraine and the Republic of Belarus.*

**Key words:** *comparative characteristics, corruption, corruption crimes, abuse of power, improper benefit.*

Надійшла до редакції 23 березня 2017 р.

